

Večidel pa vse nič ne pomaga; treba je tacega mrtvo-udca pokončati.

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Ker je že tukaj o spavnici govor, naj še dostavim malo opazko. Spominjam se še na Slovenskem v kmečki hiši tako velike postelje, da po štirje lahko v njej leže; take velikanske postelje se nahajajo v vsaki angleški spavnici, za ogled v mizarskih prodajavnicah. Stara navada je še na Angležkem, da mož in žena morata vedno v eni postelji spati, sta li mlada ali stara, izvzemši le ta čas, kadar je on ali ona nevarno bolna. To pa je „conditio sine qua non.“ Obotavljanje tej šegi, bodi si od ženske ali moške strani, moglo bi celó zakonsko zvezo razdreti, in ta ukoreninjena navada ni samo, da bi kdo mislil, le pri neizobraženih, temuč pri žentelmanu tako, kakor pri tovarju.

Hajd zdaj še k angleški peči. Prav zanimiva je. Na drobno popisovati je nočem; ne zdi se mi vredno, hvalil jo pa še manj bodem, ker hvale ne zaslučuje. Škoda za one stare gradove po starih kmečkih hišah slovenskih, da se od dné do dné bolj rušijo in z novimi čepinjami nadomestujejo; takošen grad v prosti slovenski koči je boljši kot najlepša angležka peč v žentelmanski palači. Ako so Angleži v družih rečéh praktični, pri pečéh nikoli niso. Lepa je pečna sprava in orodje, to se mora vedno svetiti; peč pa po našem smislu se mora le nekakošno ognjišče imenovati, in to je še po starodavni osnovi, ali da bolj po domače rečem, tako kakor nekdanj, ko so še Angleži v bajtah stanovali. Cela stvar je ta: v štirivoglato doblino v zid je vzdán, rekel bi, nek železen korpič, v ktere ga se premog nasiplje (z drvi se tū ne kuri), in iz te vdolbine je naravnost dimnik. Kedar se zakuri, morajo se odpreti hišne duri, da se po hiši ne kadi. In kaj pomaga taka peč? Kdor ni pri ognji, ga zebe; kdor je pa pri ognji, ga od ene strani peče, od druge pa mrazi; največ toplote dobiva dimnik. Tako gori v hiši vés božji dan, in ako nisi dobro oblečen, zmrzuješ; edino dobro je to, da je v hiši precej čist zrak, ker topel in spriden odide skoz dimnik, kateri je najboljša veterinica. Na strehah je tedaj polno dimnikov, ker vsaka soba ima svoje ognjišče in svoj dimnik.

Pozimi je Angležu se vé da najdražje mesto „by the fireside“ (izgovarjaj: baj dhe fajrsajd) pri ognjišču, ali kakor mi pravimo pri peči); kadar je domá in ga ne zadržujejo drugi posli, sedi gotovo pri ognji. Poleti je to ognjišče hišen ures ali lišp (ali da rabim skoro smešno magjarsko besedo „kinč“); nad ognjiščem je mala polica „chimney-pieca“ (izgovarjaj: čimnipsis), kamor se hišne lepотиje devajo, kakor na pr. kipi, podobe, lepi peharji itd.; dimnik pa in ognjišče se zakrijeta s pisanim, v trake zrezljanim papirjem, in ognjiščna oprava se svitlo osnaži, da je za parado, kakor našim oficirjem sablje. Tukaj na Angležkem sabeljnega žvenketanja ne slišiš, pa tudi nobene sablje ne vidiš, ker nobeden vojnič, bodi si prostak, oficir ali general, ne sme s sabljo na ulice (izvzemši ta čas, kadar jo potrebuje); za nekako igračo ima v roki le palico ali palčico. Pa tudi ne srečaš na vsak drug korak vojnika; Hull na pr. ima nad 150.000 stanovnikov; pa v treh mesecih še nisem videl deset vojakov; nekoliko več sem jih našel v mestu Scabro-u. Ravno tako ne sme tukaj noben policist sablje nositi. — Ali kam sem od angležke peči zablodil, čitatelj ne zameri mi, da ti pripovedujem tako prozaične stvari, potrpi, morebiti še pride kaj poetičnega.

Misli si, da je nedelja, plat zvona zvoní, al ne prestraši se, ne kliče te ognja gasit, ampak kliče in opominja te, da vzameš pod pazduho „the holy bible“ (izgovarjaj: dhe holi bajbl, sv. pismo), in še par drugih cerkvenih bukev, ter pobožno romaš proti cerkvi. Ko stopiš na ulice, srečaš povsod pobožnih romarjev, ki sveto zamišljeni v cerkev korakajo vsi obloženi z debelimi knjigami. V vsakih ulicah je cerkev na izbiro, kamor korakajo mladi in stari, zalke in nezalke. Angleži se sicer, če tudi imajo svojo „angležko“ vero, sami „katolike“ imenujejo, k večemu, kadar je razločevati potreba, še dostavijo besedo angleški katolik „englisch catholic“ in nas imenujejo rimske katolike ali „papist.“ Anglo-katoliške cerkve se izmed vseh drugih brž poznajo, ker te edine imajo zvonike. Pa ti zvoniki nimajo takošne podobe kakor naši, namreč da bi se streha v piramido ali kupljo zvrševala, ampak angležki zvonik predstavlja na priliko to, kakor da bi naši bili brez strehe. Štirivoglato zidovje ima zgorej ravno streho brez kuplje, križa itd. Od zunaj so angležko-katoliške cerkve sicer po vsem takošne, kakoršne so rimsko-katoliške in navadno prav lepo in okusno zidane; saj so jih največ in sicer najlepše Angleži še kot katoliki stavili. Cerkev drugih ver, katerih je tukaj mnogo, nimajo zvonikov, tako tudi rimsko-katoliške ne, ker ne smejo imeti zvonov, da bi zvonili; zvoní se le po angležko-katoliških cerkvah. Hajdimo tedaj, po stari navadi tjé, kamor nas zvon kliče, in oglejmo si še malo znotraj cerkvo angležko.

(Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Tičnik*, spevoigra (opêreta) v enem djanji, zložil dr. Benjamin Ipavec.

„Tičnik“, kteremu besede je vrli mladi pisatelj slovenski Rogački po Kotzebue-ovem „Käfig“ svobodno osnoval, je v muzikalnem oziru delo tako izvrstno, da bi bila pregreha nad umetnostjo domačo, ako ne bi obširneje govorili o njem. Ako Offenbach izdela kako še manj dobro opereto, vsi nemški časniki so polni hvale; ali bomo mi molčali, ko se je polje domače umetnosti poslavlilo s takim delom? ali bomo molčali, ko vidimo, da umetnost slovenska nastopa čedalje obširneje kroge, da je od pesmi prestopila na spevoigro?

Ipavčev „Tičnik“ je izvrstno delo, večidel izvrstno v smislu in pravega slovanskega značaja, prilega se pa tudi vsak napev situaciji svoji. Preglejmo ga na drobno, pa preglejmo ga tako, kakor terja to kritika odkritosrčna. Če tudi celó vsega ne bomo enako hvalili, nam slavni skladatelj tega ne bo za zeló vzelo; nadjamo se, da nam bo še pritrdil, da mu dobrovoljno povemo, kaj bi — saj po naših mislih — utegnili drugače biti.

Spevoigra šteje 9 števil; v prvi vrsti se odlikujejo baritonova arija štev. 4.; sopran-dvospev štev. 6. in finale štev. 9.; tem pa se vrstuje trispev štev. 3. Vse presega štev. 6. Romanca za sopran, ki je bila s toliko pohvalo sprejeta, je kaj ljubka, sega močno v srce, ritmus njen je dobro vredjen, — al prava slovanska muzika se nam ne zdi, marveč se v njej italijanska kanconeta strinja z nemškim „laendlarjem“, ki bi vzlasti še tedaj bolj na glas stopil, ako bi se večina taktov hitreje igrala. Dozdeva se nam, da je skladatelj naš hotel s tem le ustreči tistim krogom, kjer se je ta spevoigra v prvič pela, kajti na Štajarskem, kakor tudi na Kranjskem so taki spevi v $\frac{3}{4}$ taktu zeló priljubljeni. Al taki spevi (laendlarji) niso slovanski, in treba je, da zlasti tako izvrstni skladatelji, kakor je naš Ipavec, ne strežejo po tujstvu pokvarjenemu okusu. — Arija za bariton pod štev. 4. je od prve do zadnje pičice izvrstna, krepka, in če tudi iz začetka neki Mozartovi

pesmi iz „Figaro“ nekoliko podobna, je v daljem sprevodu vsa izvirna, krasno vredjena, glas izvrstno izbran; samo, da pevec je ne sme peti „allegro moderato“, ampak „allegro vivace.“ — Ženski dvospev št. 6. se po pravici more prištevati najboljim kompozicijam te vrste: mikavna je skozi in skozi in živa in ljubeznjiva do konca; še večji vtisek pa bi učinila, ako bi se gibala v višem glasu. Zanimivo je čuti, kako lepo je genijalni skladatelj sèm ter tje brez okornosti kontrapunkt rabil. Da ne delamo veliko besedi, rečemo le to, da dvospev ta zvonec nosi med vsemi pesmami te spevoigre. — Finale imponuje z možkim svojim zborom, kateremu je, kakor vès slovenski svet vé, Ipavec tak mojster, da je le obžalovati, da besede „Tičnikove“ mu niso prilike dale, več zborov vložiti v to spevoigro. Peti se pa mora ta zbor ne zmerno (moderato), ampak živahno, rezo, in poslednji osmeri takti se morajo v tempu „alla breve“ ali „molto mosso“ ponavljati. — Prvi del šte. 3. je dramatično dobro nastavljen; škoda, da nekako opeša, ko se začne F-dur peti. Drugemu delu te številke (prav za prav trispevu) škoduje pregloboki glas sopranov, ker ga tlačita možka glasa. — Vse ostale številke so dobre, a še več vtiska bi delale, ako bi se skladatelj ne bil prestrogo držal besed; nekatere izvrstne melodije kar hipoma prenehajo, ko bi jih človek še le prav rad poslušal. Tudi to imamo še omeniti, da je skladatelj ženske napeve vsakemu glasu primerne narediti hotel, tedaj jih ni zložil odločno za sopran in alt (ali mezzosopran), — to pa nekako škoduje še večjemu efektu. Bariton se lepo giblje od konca do kraja v svojem glasu; tenorjeva naloga pa omahuje zdaj med previsocim, zdaj med prenizkim glasom; le v samospevih je zmiraj na pravem naravnem glasu. Ne škodovalo bi tudi, ako bi se bile opustile prevečkratne modulacije v veliko tērco doli, na priliko, iz E v C, iz A v F, iz F v As.

Tako smo pregledali vse partije te spevoigre, s katero se res ponášati moremo in ki nas sili do prav žive želje, da bi nam gospod dr. Ipavec kmali zopet zložil kako spevoigro in si izbral zato kak národen predmet. —

Naj nam je pri tej priliki še pripuščeno omeniti izpeljave „Tičnika“ v čitalnici ljubljanski.

Skladatelj je spevoigro zložil za glasovir. Da pa doseže še večji efekt, jo je pevovodja g. Josip Fabjan vredil za različne instrumente in pri tej prestavi iznova pokazal temeljito svojo muzikalno vednost, ki ga stavi v prvo vrsto pravih naših muzikalnih umetnikov.

Vršila pa se je spevoigra po gospodičinah pevkah in gospodih pevcih tako izvrstno, da smo mislili se v gledišču, kjer izurjene moči izvršujejo spevoigre. Čisti mladi glasi, igra vsaki situaciji primerna, vse gladko in ročno: delalo je skupnost tako, da občna pohvala je bila res tudi zaslužena pohvala. Ker je vsak zadostil svoji nalogi popolnoma, ni družega razločka mimo tega, da je ta ali una naloga sama po sebi „bolj hvaležna.“ Zbor tudi se je tako živahno in čvrsto obnašal, da je bilo veselje. Orhester vojaški, med katerim je tudi naš umetnik g. Viktor Bučar godil, je lepo izvršil svojo nalogo.

Priporočamo tedaj po vsem tem „Tičnika“ živo vsem slovenskim čitalnicam, ki imajo saj 5 dobrih pevskih moči in dober zbor. Ker ne potrebuje nikakoršnih glediščinih priprav in se tudi s spremstvom samega glasovira dá dobro peti, ni druge težave o izpeljavi. Da gospod dr. B. Ipavec dovoli igro vsem čitalnicam, porok nam je rodoljubje njegovo.

* *Mladi vincar.* Vinorejcem v poduk. Od več strani dobivam dopise, naj bi vinorejcem našim vstregel s knjižico „Mladega vincarja.“ Naznanjam toraj to-le:

Namenil sem iz začetka le za svojega vincarja ob kratkem najvažnejša vodila mu izročiti, da se vé brez mene na mojem posestvu gibati in dela svoja opravljati. Neki prijatelj pa me zavrne rekoč: „Za vse slovenske vincarje naj bo! saj veš, da je dosti nemških posestnikov, ki svojih slovenskih vincarjev ne umejo, in tudi niso vedno pri njih: tako boš onim in tem jako vstregel.“ In na to zares obliko pisave v občno rabo spremenim in se predrzнем Pestalocija posnemati.

Kdor tedaj želi „Mladega vincarja“ (prodajam ga po 20 novih krajc.), naj se v frankiranih pismih obrne do založnika z napisom: „France Jančar, kaplan v Negovi, Post Radkersburg in Steiermark“ s tem dostavkom, da se znesek na zadnji pošti plača, to je, „gegen Postnachnahme“; ako je pa večji znesek, naj se mu naravnost pošlje.

Pri Negovi 19. svečana 1866.

France Jančar, kaplan.

Kratkočasno berilo.

Boj za puro.

Resnice in laži za predpust.

Spisal Šak.

(Konec.)

Pretekli so nekteri dnevi. „Pes se obesi! zviti kovaček pobrisal jo je morebiti na Turško in ne pride več nazaj“ — govorili so Lukovci. „Nak, jaz vem, kam pes taco molí“ — djali je nočni čuvaj Krcel — „le malo potrpi!“ — In ta mož jo je zadel. Neki popoldan pridrdra voziček v vas, kovač bil je vesel, pa njegova kobilica vsa mokra in penasta. Hitro privrè lukovski rod na kup, in ob enem vpraša deset glasov: Kje si bil? kaj si nam pripeljal, Matija?“ — „In pokaže jim na vozu črno železno stvar, debelo za bedro in dolgo za lakat. „Kaj je to, kaj je to?“ — vpraša ljudstvo. — „To je taka stvar, ki premaga vse na svetu in se nikogar ne boji“, — odrezal se je Počasen. Mraz šine pri teh besedah slednjemu Lukovcu po hrbtu, in marsiktera ženka prekriža se plaha. O taki stvari niso še slišali nikdar. „Zakaj neki se bojite, saj ta stvar ne grize ko medved“ — zasmaja se kovač na vse grlo; „idite za mano pred vás, da čujete njen glas.“

Mlado in staro, vse vspé se za njim. Na polji kotne Matija čudno stvar raz voz, in zakriči: „Zdaj pa bežite, bežite preč!“ Vsi se razkadijo, ko bi pihnil. Kovač prižgè gobo in drži jo k mali luknjici, ki jo je imela železna stvar na strani. Blisk — grozen pok, ko bi vdarila strela z jasnega neba — in Lukovci pocepljejo od strahu po trati, kakor muhe; ko pa se zopet predramijo strahú, s stoternim kričanjem: „Kovač se je — Bog nas vari — zapisal peklenščeku“ — pobegnejo vsi v vás nazaj. Tako prestrašili še se niso bili Bobovcev, ko te neznane železne stvari. „To je sam „lintveren“ (zmaj) — reče trepetaje Jaka Smodiš. „Ne, kovač si je od vraga izposodil gromsko streló, — saj se je najpopred zabliskalo in potem počilo in udarilo, — gotovo se je pobratil s peklenščekom“ — djali je krojač Šušmanič. Kmaló ni bilo videti človeka v vasi, vsi poskrili so se v svojih kočah. Dosta besedi in truda stalo je ubogega Matija, predno prepriča babjeverne Lukovce, da je železna stvar le delo človeških rok, in zoper Turka najboljše orožje kristjanov, ki se mu veli: kanona. „Da, da, zdaj se še le spominjam, moj oče so mi pravili nekda od kanone, ki so jo videli na „šlosperki“ v Ljubljani, vozé tje lonce in sklede na prodaj“ — djali je Črepovec. „Prav, pa šentilski gospod fajmošter nosijo tudi škornje, ki je imenujejo „kanone“ — privrže kmetič Zajdala.